

конфіденційній основі інформацію про факт вчинення злочинної діяльності та свідчити під час псевдонімного допиту на досудовому слідстві та під час судового провадження. Це дозволить чітко класифікувати категорії осіб, конфіденційну співпрацю яких можливо використовувати слідчому.

4. Додати до статті 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» норму, яка б регламентувала порядок використання позаштатних негласних працівників для вирішення завдань кримінального провадження та під час здійснення НСРД.

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 // ВВР України. – 2012. – № 4651-VI.

2. Юридична енциклопедія : у 6 т. / редкол. Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К., 2001. – Т. 3.

3. Основи філософських знань : посібник [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://subject.com.ua/philosophy/osnovi/180.html>.

4. Ave Lallemand Das Deutsche Gaunertum. – Leipzig, 1858.

Антология сыска: от полиции к внешней разведке : [в 14 т.] / ГНИИ МВД Украины ; отв. ред. : А.Н. Ярьмыш, В.Н. Чисников. – К., 2009.

5. Криминальный сыск в Западной Европе (XIX – XX вв.). / сост. В.Н. Чисников. – М., 2009.

6. Marx G. T. Undercover : Police Surveillancein America / Marx Gary T. – California, 1988.

7. Захаров Є. Порушення права на приватність під час проведення оперативно-розшукової діяльності / Є. Захаров // Права людини в Україні : інформаційний портал Харківської правозахисної групи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://khpg.org/index.php>.

Дячкін Михайло Олександрович,
аспірант кафедри
кримінально-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРО ДЕЯКІ АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДА- ЛЬНОСТІ ЗА МАСОВІ ЗАВОРУШЕННЯ (за ст. 294 КК України)

Сучасна громадянська позиція значної частини населення України характеризується намаганням активно впливати на суспільні та політичні процеси в країні, брати безпосередню участь в управлінні державними справами, місцевому самоврядуванні, а також тенденцією до підвищення вимог до влади та зростання невдоволення нею. Вказане має прояв через активне використання громадянами України своїх конституційних прав, у тому числі: брати участь в управлінні державними справами, збиратися мирно та проводити збо-

ри, мітинги, походи і демонстрації (ст. 38, 39 Конституції)^[1] для відстоювання своїх прав та законних, у тому числі й реалізації бажання жити в розвинутій європейській країні. На жаль, але не завжди масові заходи задля відстоювання заявлених цілей проходять у мирний спосіб. В новітній історії України мали місце непоодинокі випадки, коли мітинги та демонстрації, які заявлялись як мирні, переростали на масові заворушення, або останні виникали стихійно через помилкові рішення, дії або бездіяльність влади. А тому українцям не з чуток відомо про руйнівну силу бунту неконтрольованого натовпу. І, як показали події, наша країна не була належним чином підготовлена до таких проявів ані з точки зору юридично забезпечення протидії їм, ані організаційно, ані матеріально і, навіть, морально. Звідси гостро постало питання про вжиття усіх можливих і невідкладних заходів щодо запобігання та протидії таким суспільно небезпечним проявам, як масові заворушення, групові порушення громадського порядку, у тому числі й шляхом вдосконалення норм про кримінальну відповідальність за масові заворушення та групове порушення громадського порядку.

Частиною 1 ст. 294 КК встановлено кримінальну відповідальність за організацію масових заворушень та активну участь в них, що супроводжувалися насильством над особою, погромами, підпалами, знищенням майна, захопленням будівель або споруд, насильницьким виселенням громадян, опором представникам влади із застосуванням зброї або інших предметів, які використовувалися як зброя, а частиною 2 – за кваліфікований вид масових заворушень, які утворюють ті самі дії, якщо вони призвели до загибелі людей або до інших тяжких наслідків. Таким чином, об'єктивна сторона злочину «масові заворушення» характеризуються активною поведінкою суб'єкта злочину, що може виражатися у формі організації масових заворушень та/або активної участі у масових заворушеннях.

Організацією масових заворушень є вчинені з прямим умислом дії особи, якими вона організовувала (готувала) масові заворушення шляхом поширення закликів до таких заворушень або провокації насильства, погромів, підпалів та інших проявів, передбачених диспозицією ч. 1 ст. 294 КК, або керувала ними.

Активна участь у масових заворушеннях передбачає безпосередню інтенсивну, значну за характером чи обсягом участь особи у насильстві або/та вчинення інших дій, передбачених диспозицією ст. 294 КК України. Водночас лише перебування у натовпі під час масових заворушень не є свідченням активної участі особи у заворушеннях.

Кваліфікований склад злочину «масові заворушення» за ознакою «якщо вони призвели до загибелі людей» утворює дії, передбачені частиною 1 ст. 294 КК, розуміє як заподіяння смерті хоча б одній людині^[2], а тому в диспозиції слід було б вказати: «загибелі людини». Під іншими тяжкими наслідками розуміється заподіяння тяжких тілесних ушкоджень одній чи більше особам, середньої тяжкості тілесних ушкоджень двом чи більше особам,

значних матеріальних збитків юридичним чи фізичним особам^[3].

При визначенні ступеня суспільної небезпечності діянь людини, яка була активним учасником масових заворушень, що призвели до загибелі людини, звертають увагу на наявність в її діях складу інших злочинів, скоєних під час масових заворушень. Так, наприклад, вчинення особою, яка брала активну участь у масовому заворушенні, умисного вбивства або посягання на життя певної категорії осіб потребує кваліфікації її дій за сукупністю злочинів, передбачених ч. 2 ст. 294 та відповідними статтями КК, що передбачають відповідальність за вказані посягання (112, 115, 348, 379, 400, 443 КК). Дії осіб, які організували масові заворушення, що призвели до умисного вбивства людини або брали активну участь у таких заворушеннях, але не являлись співучасниками такого вбивства, охоплюються ч. 2 ст. 294 КК і додаткової кваліфікації не потребують. Не потребує додаткової кваліфікації і не утворює сукупності злочинів загибель людини внаслідок масових заворушень, яку було спричинено через необережність.

Таким чином активна участь у масових заворушеннях може проявлятися як в діях, які повністю охоплюються частиною 1 або 2 ст. 294 КК, так і виходити за їх межі та утворювати сукупність злочинів. Слід звернути увагу, що покарання особи за масові заворушення, що призвели до загибелі людини або до інших тяжких наслідків, але яка не є безпосередньо причетною до вказаних наслідків, відповідно до санкції ч. 2 ст. 294 КК, може становити позбавлення волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років. З урахуванням того, що причини загибелі людини під час масових заворушеннях можуть мати багатоманітність можливих варіантів, мотивів, а також умов, які не виключають і необережність або перевищення повноважень з боку окремих працівників правоохоронних органів під час придушення заворушень, покарання може бути занадто суворим, бо не відповідатиме характеру і ступеню суспільної небезпечності винної особи та вчиненого нею діяння. Вказане судження відповідає декларуванню державою прагнення щодо гуманізації та удосконалення кримінального та кримінально-процесуального кодексів, а тому заслуговує на увагу.

Отже, на підставі викладеного санкцію ч. 2 ст. 294 КК доцільно пом'якшити, встановивши її в межах шести до дванадцяти років позбавлення волі. Покарання за злочин, передбачений ч. 2 ст. 294 КК, у запропонованих межах відповідає, на нашу думку, суспільній небезпечності злочину. Це гарантує особам, які брали активну участь у масових заворушеннях, але не є причетними до умисного заподіяння смерті людині, понести покарання у виді позбавлення волі в межах справедливого строку та уникнення опосередкованої відповідальності за суспільно небезпечні наслідки, настання яких не мають причинного зв'язку із вчиненими ними діями.

З урахуванням того, що судова практика визнає, що одне лише перебування особи у натовпі під час масових заворушень або вчинення нею при цьому незначних порушень громадського порядку, наприклад образливе чіпляння

до громадян, нецензурна лайка в натовпі, розпивання спиртних напоїв чи перебування в натовпі у п'яному вигляді та інші види дрібного хуліганства, не дають підстави для визнання цих осіб суб'єктами масових заворушень, логічною є і необхідність кримінально-правової оцінки причетності чи непричетності особи до умисного заподіяння смерті іншій людині під час масових заворушень. Вказане питання має бути врегульоване нормою закону, з якої однозначно має витікати, що прирівнювати між собою усіх активних учасників масових заворушень, що призвели до загибелі людей, є недопустимим, і з цього приводу позиція законодавця має бути чітко вираженою.

Таким чином, на нашу думку, санкцію ч. 2 ст. 294 КК України слід пом'якшити, встановивши покарання у виді позбавлення волі строком від шести до 12 років. Це забезпечить застосування більш справедливого покарання осіб, що вчинили злочин, передбачений ч. 2 ст. 294 КК, але не були причетні до загибелі людей під час масових заворушень, а також більшою мірою буде забезпечено принцип справедливості та гуманності при призначенні покарання, його необхідності і достатності для виправлення особи та попередження нових злочинів.

1. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/Z960254K.html#63.

2. Бояров В.І, Шалдирван П.В. Масові заворушення: особливості кваліфікації ст. 14-15 // Часопис Академії адвокатури України. – 2014. – Том 7. – № 4 (25).

3. Кримінальний кодекс України : науково-практичний коментар / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, С. Б. Гавриш та ін. ; за аг. ред. В. В. Сташиса, В.Я. Тація. – К. : Ін Юре, 2003. – 1196 с.

Карась Олександра Володимирівна,
ад'юнкт докторантури та ад'юнктури
Харківського національного
університету внутрішніх справ

ВИКОРИСТАННЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ В УДОСКОНАЛЕННІ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ДЛЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

В умовах реформування правоохоронної системи, передусім набуття чинності Законом України «Про Національну поліцію» [1], зростає актуальність питання підвищення якості кадрового забезпечення, зокрема підготовки кадрів для Національної поліції. Для виконання цих завдань доцільно звернутися до зарубіжного досвіду, насамперед досвіду високорозвинених країн, які традиційно втілюють принципи правової держави, мають розвинені структури громадянського суспільства, сформовані правові системи та налагоджені механізми реалізації правових приписів.